

Úvodník

Milí čtenáři e-Věstníku,
právě jste otevřeli 15. letošní číslo e-Věstníku, které doplulo sítěmi do Vašich schránek. Věříme, že i v tomto podivném létě jste Vy i Vaše partnerky včely v pořádku a že jarní i letní extrémy Vaše chovy nijak citelně nezasáhly. Doufáme, že jsou Vaše včelky zdravé a nanosily dost medu pro sebe i pro Vás a Vaše zákazníky. A věříme také, že pečlivě sledujete jejich zdravotní stav, protože už jsme v kritickém období, kdy komplikace mohou přijít nečekaně rychle. Jistě byl pro Vás v tomto smyslu cenným zdrojem informací článek dr. Klímy v letošním č. 3 [Moderního včelaře](#). O jednom dalším aspektu se dočtete níže v tomto čísle. Kromě tohoto velmi pozoruhodného příběhu bychom Vám ještě chtěli podat zprávu o ukončení letošního školního roku na včelařských školách v Blatné a v Hranicích. Několik žáků těchto prvních ročníků se s Vámi již o své zážitky podělilo, dnes dostanou slovo ti, kteří vše organizují. K tomu jen doplníme, že stránky e-Věstníku jsou pro další postřehy a nápady stále otevřené. Ať již jde o zmíněné školy, či o letní školy nástavkového včelaření, na nichž jistě mnozí z Vás byli a jste určitě plni zážitků, poznatků a zkušeností... Nebo pokud chcete něco ostatním sdělit o současné nálezové situaci u Vás a o Vašich zkušenostech s tímto problémem...
Přejeme Vám poklidné léto plné pěkných a nezapomenutelných zážitků a dobrých lidí ve Vašem okolí. To je kombinace, která nezklame... :-)

Vaše redakce

P. S.: Následující dny budou ideální teploty pro ošetření včelstev kyselinou mravenčí...

Aktuálně

Varroa – výzva

Snažte se mít co nejpřesnější přehled o úrovni napadení Vašich včelstev varroózou. Právě teď je to potřeba nejvíce !!!

Již to bude rok,

co se začalo schylovat k hromadným úhynům včelstev v důsledku přemnožení roztoče *Varroa destructor* (*V. d.*) ve včelstvech. Měl jsem to štěstí být u toho a vidět na vlastní oči ten průběh a souvislosti. Prošel jsem se skóre 3:20 a v žádném případě toho nelituji. Lituji jen ti, jež sponzorují medem. Roztoč *V. d.* tak u mne demonstrativně slavil úspěch k 25. výročí svého výskytu na mé včelnici. Jistě se každý zeptá, jak je to možné? Vždyť jsou všechna včelstva vícenásobně ošetřena a populace *V. d.* ve včelstvu se nemůže tak brzy rozvinout do té míry, aby včelstvo už v podletí zkolabovalo. To ze znalosti biologie *V. d.*, dynamiky růstu jeho populace, je prokazatelné. Odkud se tu tedy takové množství roztočů *V. d.* vyskytlo? Jediným možným zdrojem jsou neošetřovaná včelstva. Tím nemyslím špatně ošetřovaná včelstva, ale vůbec neošetřovaná. Podle mých zkušeností stačí jedna fumigace se dvěma kapkami amitrazu na dva nástavky ve správný čas. Jsou spolky, kde podzimní ošetřování provádějí velmi důsledně a zakončí je aerosolem, a přesto u nich došlo ke hromadným ztrátám včelstev. Kde tedy je ten zdroj nákazy?

Varroatolerance byla donedávna „zakázaným slovem“. V našich podmínkách se vždy jedná o částečnou varroatoleranci, tedy komplex vlastností včelstva, které zpomalují vývoj roztoče *V. d.* Nyní jsou

některé znaky podporující varroatoleranci, konkrétně HYG, BIM a BAR, začleněny mezi posuzované vlastnosti v chovatelské příručce Českého svazu včelařů. Praktický dopad toho ale není zjevný. Očekával bych, kdyby formou plemenářské ročenky takové informace ve vztahu k obchodovaným matkám měli všichni včelaři k dispozici. Běžně se mezi sebou včelaři baví „co ta či ona linie, kmen“ ale ne každý moc o tom ví. Nemáme nezávislé testovací stanice. Mnohý včelař nemá vědomosti o chovných cílech a plemenných znacích jiných, než je mírnost a medný výnos. Většinou taková včelstva přežívají silná, mají rychlý jarní rozvoj, a to vyžaduje adekvátní péči o takové včelstvo, jinak se s vysokou pravděpodobností vyrojí. Často jsou včelstva chována po padesáti i dvou stech na jednom stanovišti. Pokud chovatelé nezvládnou protirojová opatření, vyprodukují taková včelstva „čisté roje“ (prakticky bez roztočů), které pak snadno přežijí následující zimu, často i příští. V oblasti se naakumuluje potenciál volně žijících včelstev, u nichž časem zákonitě dojde k přemnožení roztoče *V. d.* Pak stačí, aby takové situaci pomohla nízká varroatolerance a vitalita včelstev (chovaných i volně žijících) v oblasti a k tomu vnější podmínky, tedy hlavně bezsnůškové letní období. V takové situaci dojde při oslabení včelstev varroózou k loupežím. Tak nastane tzv. domino efekt šíření epidemie klinické varroózy, doprovázené virovými nákazami šířícími se migrací ze všech kolabujících včelstev. Dojde-li epidemie do této fáze, pak ani zcela varroatolerantní včelstva nejsou schopna infekčnímu tlaku odolat. Při výskytu viróz se kritická hranice napadení roztočem *V. d.* sníží na polovinu. Jsme pak svědky toho, jak vychylujeme přirozenou rovnováhu částečně regulovaného vztahu hostitel – parazit mimo únosnou mez. Jak z toho ven? Asi budu za kacíře. Paradoxně zvýšit populaci *V. d.* přes zimní období. Tedy nelpět na té nule. Ošetřovat včelstva hlavně v sezóně, a to podle aktuálního stavu populací roztoče *V. d.* ve včelstvech. Podzimní ošetření provést jen jednou aplikací v bezplodém stavu, pokud to situace vyžaduje. Je nutné iniciativu včelařů přesměřovat racionálním směrem, tedy na letní monitoring, protirojová opatření a dodržení rozumného zavčelení krajiny. Je potřebné rozchovávat včelstva s varroatolerantními znaky, čímž se prodlouží doba vývoje populací roztoče *V. d.* ve včelstvech a zmírní tak razance nástupu epidemie. Bude-li pak méně rojů ale infikovaných roztoči *V. d.*, bude méně přeživších rojů do následující sezóny, které v časném jaru a pak po slunovratu jsou velikým rizikem pro své okolí. Budou-li částečně varroatolerantní, bude menší synchronizace jejich kolapsů. Podkritické množství takových rojů v doletu včelstev s varroatolerantními znaky nezpůsobí vážné problémy. Včelař pak nemusí intenzívně nepřetržitě monitorovat a zasahovat, může se více spolehnout na přirozený vývoj populace roztoče *V. d.* ve včelstvech, tedy vývoj snáze předvídat. Při tom by měl být každý včelař zapojen do varroamonitoring systému. Varroamonitoring by měl provádět počítáním spadu a přitom by měl rozlišovat spád tmavých a světlých roztočů. Je třeba rozlišit imigraci od vlastního původu populace roztoče *V. d.* ve včelstvu. Tam, kde je náznak problému, měl by provést kontrolu napadení plodu. Dobrým a nepřehlédnutelným indikátorem vážného problému ve včelstvu je napadení včelstva vosami. Proces závěrečné fáze kolapsu trvá pár dní, kdy ve včelstvu zůstane jen zavíčkovaný plod a hrstička mladušek s matkou. Celé osazenstvo úl opustí a emigruje do okolních úlů i s roztoči. Tam se během jednoho až dvou vývojových cyklů roztoče *V. d.* (cyklus cca 17 dnů) stejná situace opakuje. Ale co s tím letos uděláme? V oblastech, kde již došlo k hromadným úhynům, již vážné riziko nehrozí. Nejvíce ohrožené jsou hranice mezi oblastmi, kde se hromadné úhyny zastavily, tedy kde se domino přerušilo. Zde může letos pokračovat. Náznak takové situace se nejen u mne projevil. U jednoho včelstva se náhle vyskytl spád 410 za týden. Všichni byli tmaví, vyšetření plodu bylo negativní. Tedy pravděpodobně šlo o imigraci. Nabízí se otázka, zda včelstva ošetřit či neošetřit, co bude další týden, další měsíc, za další tři měsíce? Jsou schopna včelstva přežít permanentní ošetřování kyselinou mravenčí? Mohu aplikovat Gabon 6x za sebou? Situace je někde velmi vážná, a pokud nebude snůška a včelaři se vzájemně nebudou o problémech informovat, dobrá rada už není. Jediné, co zbývá, je nedopustit kolaps včelstva, které se včas nepodařilo uchránit, a své okolí informovat o problému. Takové včelstvo je třeba zbavit zavíčkovaného plodu, opatrně ho ošetřit kyselinou mravenčí a zúžit česno na jednu včelu. S možným rizikem přenosu viróz je také možné je spojit s jiným. Možná jen malují čerta na zeď. Všem Vám přeji, aby tomu tak bylo a prošli jste sezonou bez úhony.

Pavel Holub

O vzdělávání

Byl ukončen 1. ročník Moravské včelařské školy v Hranicích

Dětem a studentům začaly prázdniny a v Moravské včelařské škole se uzavřel první ročník. 32 posluchači se loučili, ač neradi, s krásným prostředím Střední lesnické školy v Hranicích. Tato škola nám poskytla velice dobré zázemí a na tomto místě se sluší poděkovat nejen řediteli Ing. Kutému, ale i hospodářce paní Ing. Bláhové a v neposlední řadě i paní školnici.

Jaký byl poslední výukový víkend?

V sobotu 12. května jsme se jako obvykle sešli v učebně školy a celý program jsme přizpůsobili počasí, neboť měla ještě proběhnout výuka praxe na včelnici. Tu jsme posunuli na odpoledne, a tak z rána nás M. Počuch zaujal přednáškou o producentech medovice. Odpolední práce na včelnici se nám (co se týkalo počasí) zdařila ukázkově, neboť v Hranicích při odjezdu ještě přšelo a na včelnici v Opatovicích již ne a v průběhu zpáteční cesty začalo opět pršet. Na včelnici jsme pracovali se sběrnými oddělky a přidávali matky, ukázali jsme si, jak se dělá pin test, provedli jsme diagnostiku na roztoče varroa – smyv včel. Jeden posluchač – Jaroslav Hába – nám názorně ukázal metodu přelarvování. Říká jí „brutvanková metoda“ – jedná ve o vyplavení larviček na tmavý plech – použitý plech z trouby, na kterém jsou larvičky krásně vidět a dobře se berou přelarvovací lžičkou k dalšímu použití. Večer nám poskytl zázemí jeden z posluchačů, pan Ing. Stupárek, u kterého jsme poseděli a při harmonice se i dobře pobavili.

V neděli od 8:00 byly na programu včelí produkty a pylová analýza medu v podání Ing. Antonína Přídala, Ph.D. O poutavosti a úrovni podání není třeba diskuse. V 16 hodin jsme se odebrali do slavnostní zasedací síně, kde bylo provedeno slavnostní ukončení výuky, a to za účasti ředitele školy a Ing. A. Přídala, jenž zastupoval Mendelovu univerzitu.

Co podotknout závěrem k uzavřenému prvnímu ročníku?

Potvrdilo se, že myšlenka, která vznikla v Blatné a byla přenesena i na Moravu, je správně uplatňována a je velkým a dobrým přínosem pro včelaře. Navíc vznikla i nová inspirace – pravidelné následné scházení, a to nejen k přátelskému posezení, ale i se zajištěním odborných přednášek, takže posluchači, kteří již ukončili studium, budou si nadále doplňovat vzdělání, a tím neztratí kontakt s moderními trendy uplatňovanými ve včelařství. Jako pozitivní beru rovněž tu skutečnost, že po celou dobu studia jsem se nesetkal s negativním ohlasem. Mezi připomínkami byly např. návrhy, o co by se měla výuka rozšířit, z čehož jsem se poučil a již v dalším ročníku, který bude zahájen v říjnu 2012, budou tyto připomínky uplatňovány.

Soustředění na přednášku neopadlo ani poslední den

Upomínka – jak jinak, než z medového perníku od posluchačky Marie Bučánkové

Závěrečné předání osvědčení bylo ve stylové slavnostní zasedací síni školy za účasti ředitele školy pana Ing. Miroslava Kutého. Za odborného garanta – brněnskou Mendelovu univerzitu – byl přítomen Ing. Antonín Přidal, Ph.D.

R. Hykl

Konec školního roku v Blatné

V pátek 29. června 2012 dostali studenti prvního ročníku dálkového zkráceného studia oboru Včelař na SOU Blatná vysvědčení. Protože i škola v Blatné je „pracovní“, šli studenti hned po obdržení vysvědčení ke včelám provést prohlídku, resp. oddělkům již ve dvou nástavcích dát vysoká varroadna a všem včelstvům vyčistit a dát podložky pro „redukovaný“ VMS. I když na mnoha místech ČR je se snůškou asi konec – v Blatné medují lípy v zámeckém parku, a tak studenti mohli ochutnat lipový med z panenských plástů.

Den před vysvědčením proběhla již druhá exkurze ve včelařských provozech na jihu Čech: navštívili jsme včelnici Jiřího Přesličky v Liběticích, Machův historický včelín v Krušlově a včelařský provoz Martina Jůzka na Borových Ladách na Šumavě. Exkurze proběhla také před 14 dny, a to do velkoplnírnny medu JSJG med, a. s. ve Staňkově a k chovateli matek Jaroslavu Sedláčkovi v Příchovicích.

Od dubna probíhal téměř každý druhý víkend odborný výcvik. Začalo se vyvařováním a odstředováním starého voští, lepením a zatavováním mezistěn. Od konce dubna téměř do poloviny června se studenti věnovali tvorbě sběrných oddělků, chovu matek a medobraní. Dalo by se říci, že to byly dva

měsíce intenzivní praxe – při chovu matek téměř nepřetržitá výuka. Snad tyto zkušenosti zúročí studenti nejen při závěrečných zkouškách, které budou příští školní rok. Nasazení studentů při odborné praxi bylo vynikající, úroveň teoretických znalostí se odrazila ve známkách z jednotlivých předmětů na vysvědčení – určitě je co zlepšovat.

Od září 2012 nastupuje nový první ročník – 28 studentů, kteří prošli přijímacím řízením (přihlášku podalo téměř 50 uchazečů). Na studenty obou ročníků čekají od září nové výukové prostory: odborná učebna s mikroskopy, dílna pro práci s voskem, truhlárna a medárna.

Studentům přeji pěkné prázdniny (nezapomeňte sledovat zdravotní stav u svých včelstev), přednášejícím a učitelům odborného výcviku děkuji za obětavost a trpělivost.

Exkurze u Jiřího Přesličky

Ukázka inseminace na učebně

Výuka na školní včelnici

Další fotografie naleznete na webu PSNV-CZ.

Nashledanou v září v Blatné – jedeme dál!

Petr Texl, třídní učitel

Kurs pro začínající včelaře

Reportáž z letošního kursu pro začínající včelaře, který uspořádal Mgr. Jiří Danihlík, si i fotografiemi a diskusí můžete přečíst na webu www.mojevcely.eu.

Rozhovor

Jakubovské řešení aneb i při krmení není nad výzvy...

Vážení čtenáři, nad výzvy skutečně není. A výzvy jsou stále „in“...

Jsou spousty prověřených a fungujících metod, nebo také spousty metod, o nichž si všichni myslí, že nemůžou fungovat, dokud se nenajde někdo, kdo to neví, a dá se do práce... A ono mu to najednou funguje... Cesta dopředu je hledání a hledači jsou vzácný druh. Mohli bychom na toto téma vést dlouhou debatu, mohli bychom také v tomto smyslu modifikovat magický Hádkův verš *nekamenujte proroky*...

V loňském roce spatřila světlo včelařského světa Jakubovská krmítka. Nazvána jsou podle obce Jakobov v západních Čechách. Tím, kdo je přivedl na svět, je kolega Bohuslav Smetana.

Svá krmítka představil na Včelařském fóru, v časopise Včelařství, na řadě výstav. Naposledy jsem jej potkal na stánku na výstavě *Natura viva* v Lysé n. Labem koncem letošního května. Stánek byl sice trochu ukryt mezi myslivci, lovci a outdoorovými dobrodruhy, avšak včelaři jej našli a využili možnost vidět vše na vlastní oči a krmítka si osahat. A když byl o pár dní později spuštěn nový web www.jakubovske-krmitko.cz, vznikl nápad požádat autora těchto pozoruhodných krmítek o rozhovor, a dát tak dál zprávu o zajímavé včelařské pomůcce.

Autor těchto řádků a otázek přiznává bez mučení cosi jako střet zájmů: krmítka už k plné spokojenosti vyzkoušel a díky tomu se s autorem také seznámil. Takže snad nikoho nepohorší, že si níže budeme tykat... :-)

e-Věstník: Proč jsi vlastně začal přemýšlet o novém typu krmítka, když pro krmení včel existuje již řada fungujících, tradičních a zavedených systémů?

B. Smetana: První zkušenosti s krmením včel jsem „ochutnal“ ve formě skleněných 1,5 l balonů, které byly značně problematické i proto, že jsem ke včelám dojížděl a počet návštěv u včel vzhledem k nedostatku času komplikoval moje sportovní a pracovní aktivity, nebyla tedy jiná možnost, než situaci nějak řešit.

Neúspěšnými pokusy bylo nutno projít a už v té době bylo jasné, co jsou při stavbě vlastních krmítek hlavní priority. Nešlo o vylepšení techniky obracení skleněných balonů a usazení do plechových misek, ale o zvýšení obsahu cukerného roztoku na jedno podání. Nutno připomenout, že se jednalo o období r. 1975 a později, což značně limitovalo možnosti k provedení nějaké zásadní změny. Pocho-pitelně, že i ukrajinská krmítka byla použita, ale i tento způsob krmení byl komplikovaný, i když jistý posun od skleněných nádob to byl, ale ne tak významný.

Abych zvýšil objem krmítka (cca 5 l) zhotovil jsem vlastní nádoby ukrajinského systému s košíkem a skleněnou tabulkou chránící roztok před únikem tepla a před přístupem nežádoucího hmyzu. Tato pomůcka s jistými nedostatky fungovala, dojíždění na stanoviště už nebylo tolik, ale na první pohled bylo zřejmé, že nedostatkem tohoto řešení je nepoměr včel v omezeném prostoru v košíku (cca 150 včel) a plochou krmného roztoku.

V košíku bylo možno pozorovat značný chaos, který se projevoval i na česnech a před včelínem. To byl vážný důvod zamyslet se nad problémem a tento stav nějak změnit...

e-Ve: Jaký je tedy základní princip funkce Jakubovského krmítka?

B. S.: První vážný počín jakubovského řešení byl pokus umožnit včelám odebírat krmný roztok z celé plochy nádoby (přibližně 400 cm²) a nestresovat včely v malém, omezeném prostoru. Nesmělé pokusy probíhaly s různými plováky a sama náhoda tomu chtěla, aby se mezi pokusnými materiály objevil i keramzit – přírodní jílovitá zemina expandovaná při vysoké teplotě.

Po úspěšném odzkoušení bylo jasné, že tento materiál je ze všech testovaných nejvhodnější, a začala se rýsovat první podstatná výhoda – princip krmení včel pomocí plovoucích kamínků.

e-Ve: Dovolíš tak trochu nakouknout „do kuchyně“? V úvodním článku na jakubovském webu se totiž hovoří o řadě let zkoušení a vylepšování: v čem toto vylepšování spočívalo a co všechno ta léta zkoušení a vylepšování přinesla?

B. S.: Počátky použití keramzitu na hladině cukerného roztoku bych datoval do r. 1982 a nesmíme zapomenout, že další vývoj závisel na možnostech průmyslové výroby dostupné běžnému občanovi. Nádoby, způsoby spojování součástí krmítek a celkové zpracování – to bylo pro mé vlastní použití spolehlivé a funkční, ale krmítka neodpovídala pro plošnější a masovější využití. Jeho konkurenceschopnost nebyla na požadované úrovni a Achillovou patou byl středový průlez, který až ve třetí generaci vývoje dosahuje požadovaných parametrů. Také nádoby, které tvoří základ pro objemové požadavky krmítek, prošly svým vývojem a ustálení na velikostech pěti a jedenácti litrů se ukázalo jako vhodné.

e-Ve: Nakonec bylo Jakubovské krmítko vypuštěno do světa. Jistě jsi napjatě čekal na zpětnou vazbu... Jaké byly reakce a zkušenosti prvních uživatelů a vedly k nějakým dalším vylepšením?

B. S.: Ještě než byla pomůcka ke krmení představena širší veřejnosti, bylo nutné provést některé úkony spojené s ochranou průmyslového vlastnictví a již v r. 1990 byla podána přihláška u ÚPV. Toto období bylo rozhodující pro budoucí osud krmítka, a to na dobu skoro dvaceti let. Začal jsem totiž podnikat v jiné oblasti a krmítka zůstala živá pouze v mé praxi.

Po skončení podnikatelské činnosti jsem oprášíl desky s dokumentací krmítek a obnovil řízení k ochraně průmyslového vzoru EU. Díky internetu jsem navázal na ztracené roky a byl jsem překvapen, že v oblasti krmení včel nedošlo za poměrně dlouhé období k podstatnému posunu.

A tak začalo další kolo ožívování skoro zapadlého principu krmení včel – jakubovského. Psal se r. 2009. To už bylo dostatek vhodných surovin na bázi PP, PE a původní PVC tak mohlo být nahrazeno vhodnějším materiálem. Přišly první prezentace na různých výstavách a s napětím jsem očekával reakce prvních majitelů těchto pomůcek. Dost se mi ulevilo po zjištění, že moje dobré zkušenosti s krmítky z Jakubova korespondují ve stejném duchu s názory včelařů, kteří měli chuť a odvahu naši pomůcku vyzkoušet v praxi. A díky těmto průkopníkům bylo dosaženo vylepšení pomůcky pro včelaře na úroveň

průmyslově zdatnou, která by neměla nikoho zklamat, použije-li ji. Za hlavní vylepšení bych označil vkládání nalévací trubice do otvoru ve víku krmítka, která zdokonalila bezkontaktní používání, včetně stabilizace nalévacího trychtýře.

e-Ve: Co tedy považuješ za největší přednosti svého krmítka?

B. S.: Plocha pro odebírání včel je dostatečně velká a pojme tisíc, resp. tři tisíce včel (u velkého krmítka). To snižuje krmnou hektiku na minimum, neboť včely nemusí „stát v dlouhé frontě“, až se uvolní místo u „korýtky“.

Vlastním teplotním režimem udržuje pomůcka krmnou směs na přijatelné úrovni a ani v případě poklesu nočních i denních teplot nemusí včely krmítko opustit a přerušit tak odnášení zásob.

Umožňuje krmit bez vzájemného obtěžování, což je výhoda pro obě strany.

Zamezuje slídivosti a nedovolí vniknout do krmítka nežádoucímu hmyzu.

Po usazení na strop úlu se již nemusí krmítko opakovaně při doplňování odstraňovat a po celou dobu krmení nejsou včely rušeny.

V případě nerovnosti úlu nehrozí samovolné vyprázdnění cukerného roztoku do plodiště.

Je-li odebírání zastaveno, není chyba v krmítku, viz prosakovací víčko a jeho zanesení.

e-Ve: Pro jaké typy včelaření je krmítko vhodné?

B. S.: Jakubovské krmítko je vhodné pro úly s otvorem (60 – 150 mm) ve strůpku, nebo folii, kryté prázdným nástavkem. Krmítka mají výšku 210 mm a nejvhodnější jsou pro rámkovou míru 39×24 cm. Vyrobili jsme i pětilitrová s výškovým profilem 160 mm pro Optimaly, ale optimalistů asi tolik není, tak jsme výrobu zrušili.

e-Ve: Jaký je dnes o krmítka zájem?

B. S.: Není těžké vymyslet nějakou pomůcku, zařízení, či věc sloužící člověku ku prospěchu, ale mnohem těžší je takové dílo uvést do života a na Tvoji otázku odpovím celkem lapidárně: doufám, že to nejtěžší už máme odpracované. Soudě podle ohlasů a nových zájemců se doufám nemýlím...

e-Ve: Děkujeme za rozhovor.

Za redakci e-Věstníku se ptal J. Matl